

Nr 266.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om tillfällig begränsning av den i 5 § förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit partihandlare medgivna rätt att inköpa brännvin, som framställles ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, m. m.; given Stockholms slott den 2 juni 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att

dels antaga härvid fogade förslag till förordning om tillfällig begränsning av den i 5 § förordningen den 1 juli 1918 (nr 508) angående handel med skattefri sprit partihandlare medgivna rätt att inköpa brännvin, som framställles ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning,

dels ock bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen därjämte hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

förordning om tillfällig begränsning av den i 5 § förordningen den 1 juli 1918 (nr 508) angående handel med skattefri sprit partihandlare medgivna rätt att inköpa brännvin, som framställles ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkning.

Härigenom förordnas, att den i 5 § förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit partihandlare medgivna rätt att inköpa brännvin, som framställles ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkning, tillsvärdare till och med den 30 juni 1934 skall på det sätt begränsas, att dylikt brännvin må av partihandlare inköpas allenast i den utsträckning Konungen bestämmer.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 juni 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss:

Jag anhåller nu att få upptaga till behandling fråga om åtgärder för ökad avsättning av potatis för brännvinstillverkning.

I denna fråga har jag låtit inom finansdepartementet verkställa viss utredning. Utredningen har sammanfattats i en promemoria, innefattande förslag i ämnet. Över promemorian hava infordrade utlåtanden avgivits av generaltullstyrelsen, kontrollstyrelsen, lantbruksstyrelsen och kommerskollegium. Kontrollstyrelsen har därvid överlämnat yttranden av aktiebolaget Vin- & spritcentralen, aktiebolaget Skattefri sprit, aktiebolaget Svensk sprit och Sveriges bränneriidkareförening. Vid kommerskollegii utlåtande har fogats en till kollegium ingiven skrift i ämnet från Stidsvigs & Hälsingborgs limfabriker aktiebolag.

I *promemorian* har anförts följande:

Det vid lantbruksbrännerierna tillverkade brännvinet vinner med brännerihanteringens nuvarande anordning avsättning allenast för försäljning till aktiebolaget Vin- & spritcentralen, vid vars reningsverk brännvinet beredes huvudsakligen till förtäringssprit. Lantbruksbränneriernas leveranser av brännvin till bolaget hava under senare år uppgått till följande kvantiteter, i liter av normalstyrka (50 procent alkoholhalt) räknat:

Tillverkningsåret	1925/1926	24.98	milj.
»	1926/1927	23.05	»
»	1927/1928	19.96	»
»	1928/1929	23.65	»
»	1929/1930	24.05	»
»	1930/1931	24.04	»
»	1931/1932	20.02	»

Dessa kvantiteter avse väsentligen brännvin, tillverkat av spannmål och potatis (potatisbrännvin). Brännvin av sockerbetor (betbrännvin) samt melassbrännvin ingå med i medeltal allenast respektive 0.8 miljon liter och 1 miljon liter.

För innevarande tillverkningsår — 1932/1933 — hava lantbruksbränneriernas leveranser av brännvin till aktiebolaget Vin- & spritcentralen uppgått till 24.02 miljoner liter av normalstyrka, därav 22.24 miljoner liter utgjorts av potatisbrännvin.

Enligt vad som uppgivits hade emellertid aktiebolaget Vin- & spritcentralens inköp av råbrännvin för tillverkningsåret 1932/1933 kunnat begränsas till 20 miljoner liter, därest bolaget haft att taga hänsyn allenast till det föreliggande inköpsbehovet. Till följd av den synnerligen rikliga potatisskörd, som 1932 års odling lämnade, föranleddes bolaget dock att vid sagda års upphandling öka sitt inköp av lantbruksbrännvin till 22 miljoner liter. Överskottet av fabrikspotatis i potatisodlingsdistrikten visade sig emellertid enligt till Kungl. Maj:t senare under hösten 1932 inkomna framställningar vara så betydande, att åtgärder kraftigt påkallades för ytterligare avverkning av potatis för bränneriändamål. Efter förhandlingar inom finansdepartementet med aktiebolaget Vin- & spritcentralen samt Svenska jästfabriksaktiebolaget åtog sig förstnämnda bolag att under tillverkningsåret 1932/1933 inköpa ytterligare 2 miljoner liter potatisbrännvin. Jästindustrin å sin sida förklarade sig villig att åt spritcentralen, vars cisternutrymme hotade att bli otillräckligt, lagra intill en miljon liter jästbrännvin samt förband sig att på närmare angivet sätt inskränka sin brännvinstillverkning med en miljon liter eller ock i sina stärkelsefabriker förbruka häremot svarande kvantitet potatis.

De opåräknat stora inköpen av brännvin från lantbruksbrännerierna, tillhopa 24.02 miljoner liter, som aktiebolaget Vin- & spritcentralen under innevarande tillverkningsår sålunda föranletts att verkställa, måste otvivelaktigt komma att medföra betydande inskränkningar i sagda bränneriers leveranser under instundande tillverkningsår. I denna riktning verkar självfallet även nedgången i spritdryckskonsumtionen, vilken nedgång enligt från kontrollstyrelsen inhämtad upplysning kan beräknas till cirka 20 procent av 1931 års konsumtion. Enligt en under hand från aktiebolaget Vin- & spritcentralen tidigare lämnad uppgift kunde bolagets brännvinsinköp från lantbruksbrännerierna under instundande tillverkningsår, såvida icke särskilda åtgärder vidtoges, näppeligen väntas uppgå till mer än omkring 15 miljoner liter, eller alltså en myckenhet som med ungefär 9 miljoner liter komme att understiga innevarande tillverkningsårs brännvinsinköp. Av berörda minskning skulle drygt 8 miljoner liter belöpa sig å potatisbrännerierna. En inskränkning i brännvinstillverkningen av denna omfattning måste uppenbarligen komma att medföra stora svårigheter för jordbruksnäringen i de trakter, där brännerierna äro belägna. Till belysning av brännvinsbränningsens betydelse med hänsyn till avsättningen av vissa jordbruksprodukter lämnas här nedan en sammanställning över förbrukningen i lantbruksbrännerierna av spannmål och potatis under senare år:

Tillverkningsår	Spannmål Ton	Potatis Hl.
1925/1926	6,401	1,329,081
1926/1927	5,105	1,228,167
1927/1928	17,515	568,303
1928/1929	11,946	1,028,414
1929/1930	5,624	1,190,832
1930/1931	5,601	1,277,476
1931/1932	5,170	1,034,047

Med utgångspunkt från förbrukningen under tillverkningsåren 1929/1930—1931/1932 kan beräknas, att de svenska potatisbrännerierna i genomsnitt avverka omkring 260 ton spannmål och 56,000 hektoliter potatis för framställning av en miljon liter brännvin. Därest tillverkningen av potatisbrännvin skulle för nästa tillverkningsår komma att, såsom ovan antagits, nedgå med cirka 8 miljoner liter, skulle detta alltså medföra en motsvarande minskning i förbrukningen av spannmål och potatis för bränneriändamål med omkring 2,000 ton respektive nära 450,000 hektoliter. Enligt vad erfarenheten givit vid handen kunna avsevärda svårigheter möta att vinna avsättning för ett dylikt potatisöverskott.

Det svåra läge, i vilket potatisodlarna i bränneridistriktet alltså kunna komma vid en inskränkning i brännvinstillverkningen av den omfattning, som ovan antytts, har jämväl uppmärksammats av de enligt Kungl. Maj:ts beslut den 17 februari 1933 tillkallade motorbränslesakkunniga, vilkas utredningsuppdrag innefattar även frågan om tillverkningen av till förtäring avsett brännvin och andra därmed sammanhängande frågor. Nämnade sakkunniga, som förklarar sig icke bliva i stånd att slutföra sitt uppdrag förrän under senare delen av innevarande år, hava sålunda ansett sig böra undersöka olika utvägar för att under nästkommande tillverkningsår bereda möjlighet till ökad avsättning av potatis för bränneriändamål. Ett resultat härav har redan framkommit därutinnan, att jästfabrikanterna efter förhandlingar inför de sakkunniga utfäst sig att minska tillverkningen av jästbrännvin under nästa tillverkningsår till en kvantitet, motsvarande högst 35 liter brännvin per 100 kilogram pressad jäst eller med nuvarande jästtillverkning cirka 3.2 miljoner liter brännvin. Med utnyttjande av det i brännvinstillverkningsförordningen medgivna maxi- miutbytet av 60 liter brännvin per 100 kilogram pressad jäst skulle tillverkningen kunna uppgå till omkring 5.5 miljoner liter eller drygt 2 miljoner liter mera än den gjorda utfästelsen åsyftar såsom maximikvantitet.

Vidare hava ovannämnda sakkunniga i skrivelse till chefen för finansdepartementet den 20 maj 1933 hemställt om utfärdande av förbud mot tillverkning av brännvin av sockerbeter under tillverkningsåret 1933/1934; och hava de sakkunniga beräknat den kvantitet brännvin, med vilken potatisbränningen därigenom under nämnda tillverkningsår skulle komma att ökas, till omkring 0.6 miljon liter.

Inom finansdepartementet hava ytterligare åtgärder tagits i övervägande i syfte att under instundande tillverkningsår åstadkomma ökad avsättning av potatis för bränneriändamål, därvid det särskilt ansetts böra undersökas, huruvida icke potatissprit skulle i större eller mindre utsträckning kunna såsom skattefri sprit komma till användning för tekniska och industriella ändamål i stället för sulfitsprit. Den årliga avsättningen av sulfitsprit till tekniska och industriella ändamål genom partihandlaren med skattefri sprit — aktiebolaget Skattefri sprit — kan för närvarande beräknas uppgå till i runt tal 5 miljoner liter av 95 procent alkoholstyrka, motsvarande omkring 10 miljoner liter av normalstyrka. Därest lantbruksbrännerierna finge för nästa tillverkningsår leverera åtminstone en del av den sprit, som sålunda åtgår för tekniska och industriella ändamål, vore detta givetvis ägnat att i sin mån underlätta situationen för potatisodlarna i bränneridistriktet.

Enligt 5 § i förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit har partihandlare, varom förmåles i nämnda förordning, medgivits rätt att till obegränsad myckenhet inköpa brännvin, som framställts ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, varemot partihandlares rätt att

för försäljning enligt samma förordning inköpa på annat sätt tillverkat brännvin gjorts beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Därest den tekniska sprit, varav behovet för närvarande tillgodoses av sulfitsprit, skall för nästkommande tillverkningsår få i viss utsträckning levereras av sprit av jordbruksprodukter, lär det bli nödvändigt att genom en tillfällig inskränkning av den i 5 § i oförmälda förordning partihandlare medgivna rätt att inköpa brännvin, som framställts ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkning, på det sätt begränsa nämnda rätt, att jämväl denna blir beroende av Kungl. Maj:ts prövning. Ett inom finansdepartementet upprättat förslag till förordning, innefattande bestämmelser i sådan riktning, finnes såsom bilaga fogat vid denna promemoria.¹

Med hänsyn till att tillverkningspriset å jordbrukssprit är högre än tillverkningspriset å sulfitsprit komme genomförandet av en sådan ordning som den nu föreslagna att medföra en viss prisförhöjning å den för tekniska och industriella ändamål tillhandahållna spriten. Då det emellertid efter den föreslagna ordningens genomförande kommer att bero av Kungl. Maj:ts prövning, i vilken utsträckning det ena eller andra slaget av sprit skall för angivna ändamål komma till användning, torde häri få anses ligga nödig garanti för att en dylik prisförhöjning kommer att hållas inom skäligen gränser.

Förslaget att den tekniska sprit, varav behovet för närvarande tillgodoses av sulfitsprit, skulle för nästkommande tillverkningsår få i viss utsträckning levereras av sprit av jordbruksprodukter förutsätter, att sulfitspriten skulle i motsvarande utsträckning vinna ökad avsättning såsom motorsprit. Då emellertid sulfitsprittfabrikerna för den till tekniskt bruk avsedda skattefria spriten erhålla ett högre pris än för motorspriten, torde en dylik omläggning av produktionen icke låta sig göra utan en viss prisförhöjning å motorspriten. Då å andra sidan till följd av konkurrensen med bensinen även en mindre prisförhöjning å motorspriten torde kunna äventyra avsättningsmöjligheterna för densamma, torde särskilda åtgärder bli erforderliga för att säkerställa motorspriten avsäntning.

En lämplig utväg härtill torde erbjuda sig, om å Kungl. Maj:t medgives befogenhet

att, där så prövas nödigt, förordna, att den, som till riket inför bensin, skall vara skyldig att av tillverkare av motorsprit eller av denne antagen återförsäljare inköpa motorsprit i sådan omfattning, att den inköpta motorspriten minst utgör viss procent av den importerade kvantiteten bensin, samt att använda den sålunda inköpta motorspriten för inblandning i bensin enligt vissa grunder;

att medgiva de undantag från angivna inköps- och inblandningsskyldighet, som av förhållandena påkallas;

samt att själv eller genom därtill förordnad myndighet meddela närme föreskrifter om inköps- och inblandningsskyldigheten.

Givet är, att ett förordnande om inköps- och inblandningsskyldighet förutsätter prissättning i viss ordning av den sprit, som skall inköpas, samt ovillkorligt åtagande från sulfitsprittindustriens sida att till det sålunda åsatta priset leverera erforderliga mängder sprit av godkänd kvalitet.

Generaltullstyrelsen har förklarat sig icke i och för sig hava något att erinra mot förslaget om skyldighet för den, som till riket inför bensin, att däri inblanda motorsprit. Styrelsen har i denna fråga anfört följande:

¹ Denna bilaga är av samma innehåll som det vid propositionen fogade förslaget till förordning.

Införsel av bensin sker i regel med tankfartyg, ur vilka bensinen inpumpas i större cisterner. Bensinen anmäles i allmänhet till uppläggning å tullnederlag, varvid cisternerna anses såsom tullnederlagsmagasin. Då bensin skall förtullas från tullnederlaget, inpumpas den antingen i smärre tankfartyg eller tankvagnar för transport till olika depåer, eller tappas den på fat. Största delen av den i cisternerna förvarade bensinen försäljes i oförändrat skick för användning såsom motorbränsle, men en del försäljes för användning i färgerier, tvättanstalter eller andra industrier. Vidare förekommer det, att bensin i särskilda tankar blandas med motorsprit. Den sålunda uppkomna produkten, bentyl, kan med fördel i avsevärd omfattning användas såsom motorbränsle för automobiler och autobussar men kan enligt uppgift icke användas för drift av vissa för luftfartyg avsedda motorer.

På grund av sättet för bensinens införsel och förvaring samt bensinens olika användningssätt kan det möjligen möta vissa svårigheter att, innan bensin utlämnats från tullverket, blanda densamma med motorsprit på motsvarande sätt, som sker i fråga om viss spannmål.

Styrelsen utgår från att, sedan spörsmålet om sättet för inblandningens verkställande blivit föremål för närmare överbäggande och, i den mån tullverkets medverkan för kontroll över inblandningen härvid skulle bliva ifrågasatt, styrelsen blir satt i tillfälle att avgiva yttrande i ärendet.

Kontrollstyrelsen har till en början beträffande gällande bestämmelser erinrat om följande:

I förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin särskiljas tre olika slag av brännvinsbrännerier, nämligen lantbruksbrännerier, jästbrännerier och sulfitbrännerier. I lantbruksbränneri må tillverkning av brännvin pågå allenast under tiden oktober—april, medan någon sådan tidsbegränsning icke finnes beträffande jäst- eller sulfitbränneri. I motsats till vad som gäller för lantbruks- och sulfitbränneri, har i fråga om jästbränneri föreskrivits särskild begränsning beträffande den myckenhet brännvin, som där må tillverkas. I fråga om möjligheterna till avsättning för det tillverkade brännvinet äro enligt bestämmelserna i 21 § i nämnda förordning de olika slagen av brännvin principiellt sett likaberättigade. Sulfitspriten, som tillverkas av en eljest tillspillogiven avfallsprodukt, nämligen den vid sulfitecellulosatillverkningen uppkommande sulfitluten, intager emellertid härvidlag i viss mån en särställning. Vid utarbetandet av förordningen den 1 juli 1918 (nr 508) angående handel med skattefri sprit, enligt vilken tillhandahållandet av sprit för tekniska och industriella ändamål i huvudsak regleras, ägnades särskild uppmärksamhet åt frågan om främjande av sulfitspriten av sättning, med resultat att de användningsområden för sprit, å vilka förordningen främst har avseende, förbehöllos i första hand åt sulfitspriten. I 5 § i nämnda förordning stadgas nämligen, att partihandlaren med skattefri sprit får till obegränsad myckenhet inköpa sulfitsprit för sin återförsäljning, medan partihandlaren allenast efter ansökan hos Kungl. Maj:t äger i den utsträckning, för varje år bestämmes, inköpa annat slag av brännvin. Ett direkt syftemål med nyssnämnda stadgande om sulfitspriten företråde vid användning såsom skattefri sprit har varit, att statsmakterna därigenom velat för tekniska och industriella ändamål sörja för tillgången till en så *prisbillig* sprit som möjligt, i vilket avseende sulfitspriten genom sin vida lägre tillverkningskostnad intager ett avgjort för-

steg i jämförelse med annan inhemsk sprit. För att icke detta syfte skall äventyras, har i 13 § i rusdrycksförsäljningsförordningen intagits en föreskrift av innebörd, att aktiebolaget Vin- och spritcentralen för sin återförsäljning äger inköpa sulfitsprit allenast i den utsträckning, Kungl. Maj:t ärligen bestämmer. Härigenom beredes tillfälle att övervaka, att tillräcklig tillgång till skattefri sulfitsprit för tekniska och industriella ändamål förefinnes, innan försäljning av sulfitsprit till reningsverk äger rum.

I fråga om tillverkning och avsättning av sulfitsprit yttrar styrelsen härefter:

I den mån 1918 års förordning angående handel med skattefri sprit äsyftat att främja avsättningen av sulfitsprit och samtidigt bereda allmänheten och industrien tillgång till prisbillig skattefri sprit, hava erfarenheterna under de gångna åren till fullo ådagalagt, att förväntningarna i detta avseende blivit uppfyllda. Tack vare ett målmedvetet arbete från aktiebolaget Skattefri sprits sida, varvid bolaget icke lämnat någon möda ospard att utfinna nya användningsområden för denaturerad sprit och i samband därmed eftersträvat att hålla priset så lågt som möjligt, har avsättningen av denaturerad sprit i hög grad stegrats. Till belysande härav lämnas följande uppgifter, avseende försäljningen av skattefri sprit åren 1920—1932, därvid även det vid början av varje år gällande detaljhandelspriset å dylik sprit angives:

Å r	Försåld kvantitet skattefri sprit liter à 50 %	Därav sulfitsprit liter à 50 %	Detaljhandelspris öre
1920	4,789,976	1,171,170	160
1921	3,466,001	966,493	170
1922	4,714,835	1,078,242	113
1923	5,511,603	1,566,452	103
1924	7,455,972	4,292,452	90
1925	7,596,308	4,169,218	78
1926	8,657,700	5,463,245	78
1927	8,404,908	4,185,196	80
1928	9,251,644	5,858,407	64
1929	9,934,593	6,991,207	64
1930	11,116,042	8,825,128	62
1931	12,159,802	9,198,740	62
1932	12,938,602	8,054,043	62
1933 (april)	—	—	59

Av den remitterade promemorian framgår icke närmare, i vilken omfattning det vore avsett att övergå till användning såsom skattefri sprit av annat brännvin än sulfitbrännvin. Skulle emellertid potatisbrännvin komma att helt och hållet eller i avsevärdare omfattning tagas i anspråk härtill måste detta stå i strid mot de principer, som legat till grund för 1918 års lagstiftning angående handel med skattefri sprit, samt i praktiken dels medföra rubbning i det system, efter vilket sulfitspritindustrien så-

som huvudintressent i aktiebolaget Skattefri sprit med framgång sedan åtskilliga år arbetat för främjande av avsättningen av sin tillverkning, dels ock åstadkomma en fördyring av spriten för såväl allmänheten som industrien.

Tillverkningen av sulfitsprit samt dess avsättning för olika ändamål be-lyses av följande sammanställning:

Tillverkningsår	Till- verkning	För försäljning till				Använd- ning i egen rörelse
		A.-B. Vin- och sprit- centralen	A.-B. Skattefri sprit	Motorsprit	Export	
1926/1927	15,067,118	1,335,931	4,473,822	7,182,447	2,454,251	641,751
1927/1928	13,942,275	1,173,613	5,687,380	5,391,528	1,984,497	283,669
1928/1929	21,276,451	2,475,113	6,730,089	8,990,762	2,105,833	339,947
1929/1930	28,238,075	2,270,801	8,408,095	14,292,296	1,808,159	528,440
1930/1931	28,403,308	3,108,802	9,008,406	16,841,107	271,673	469,482
1931/1932	19,681,550	2,852,704	7,649,984	8,437,100	114,043	338,630

Av ovanstående uppgifter framgår, att tillverkningen av sulfitsprit är från år ökat. I det tidigare aktuella spörsmålet om avsättningen av den befintliga sulfitspritindustriens produktion har sålunda numera ernåtts ett tillfredsställande läge i stort sett utan annat ingripande från statsmak-ternas sida än den provisoriska befrielsen för motorspriten från bensinskatt. Tack vare den låga tillverkningskostnaden för sulfitsprit har försäljnings-
priset på sprit för tekniska ändamål kunnat hållas synnerligen lågt, men samtidigt har det likväl varit av sådan storlek, att därigenom kunnat möj-
liggöras att saluhålla motoralkoholen till ett någorlunda konkurrenskraf-
tigt pris i förhållande till bensinen. Från statsmakternas sida finnes an-
ledning att med synnerlig tillfredsställelse konstatera, att sulfitspritindu-
strien under en fri utveckling genom egna åtgärder varit i stånd att ordna
avsättningsförhållandena för sin produktion, varigenom denna förut tid
efter annan uppkommande fråga kan anses ha fått sin lösning.

Med avseende å prisleförhållanden m. m. har kontrollstyrelsen anförde:

För närvarande betingar den för olika ändamål saluhållna sulfitspriten
följande priser, för jämförbarhetens skull uttryckta i liter av normal-
styrka:

såsom motoralkohol 12 öre
vid försäljning till aktiebolaget Skattefri sprit 17 »
vid försäljning till aktiebolaget Vin- & spritcentralen 19 »

Tillverkningspriset å sulfitsprit är för närvarande av den av Kungl. Maj:t
tillsatta prissättningsnämnden för skattefri sprit angivet till, för liter av
normalstyrka räknat, 14 öre utan beräknad handelsvinst. Härtill kommer
för motoralkoholen cirka 2 öre i kostnad för spritens omvandling till en
alkoholstyrka av cirka 99,6 procent. För att kunna försälja motoralko-
holen för inblandning i bensin till ovan angivna pris av 12 öre per liter
måste sulfitsprittfabrikanterna tillgodogöra sig merpris å de andra av-
sättningsomradena av den storlek, som framgår av de ovan lämnade pris-
uppgifterna. Härvid har givetvis merinkomsten från försäljningen till ak-

tiebolaget Skattefri sprit den största betydelsen, då dessa leveranser avse ej mindre än cirka 10 miljoner normalliter. Därest sulfitsprritfabrikerna skulle avskäras från rätten att leverera sprit till sagda bolag, bleve sagda fabriker icke längre i stånd att själva ekonomisera försäljningen av motorsprit. För säkerställande av avsättningen av sulfitsprriten bleve det därför oundgängligt att vidtaga åtgärder av den innebörd, som i promemorian åsyftas, nämligen utfärdande av bestämmelser angående tvångsvis inblandning av sprit i bensin. Härmed måste förbindas skyldighet för bensinbolagen att betala ett pris för motoralkoholen, som täcker spritfabrikernas tillverkningskostnader samt även lämnar dem skäligen handelsvinst. Rörande storleken av detta pris, vilket bör fastställas under statens medverkan, får styrelsen hänvisa till en till Kungl. Maj:t den 30 december 1932 av aktiebolaget Svensk sprit avlåten skrivelse, i vilken sulfitsprritindustrin enligt upprättad kalkyl angivit ett tillverkningspris å motoralkohol av 36 öre per liter, med vilket industrien skulle erhålla kostnaderna för tillverkning samt ränta och amortering å investerat kapital täckta. Detta pris, som dock icke innefattar handelsvinst, är 12 öre högre än nuvarande pris å motoralkoholen, en merutgift, som i sista hand komme att uttagas av bensinförbrukarna. Därest den provisoriska befrielsen från skatt å motorsprit — 10 öre per liter — framdeles eventuellt skulle upphöra, bleve priset å motoralkohol med utgångspunkt från ovannämnda kalkyl 46 öre per liter. Mot detta pris svarar för närvarande ett partipris å bensin av cirka 18 öre per liter, en prisskillnad som ur allmänna ekonomiska synpunkter är ägnad att väcka betänkligheter.

Som ovan framhållits, har vid regleringen av handeln med skattefri sprit ett av syftemålen härvid varit, att den sprit, som tillhandahålles för tekniska och industriella ändamål, skulle kunna säljas till lägsta möjliga pris. Priset å denaturerad sprit har i vårt land successivt nedbringats och är nu lägre än före världskriget samt avsevärt lägre än motsvarande pris i de övriga nordiska länderna. Detta innebär givetvis en fördel för de industrier, som förbruka sprit vid sina tillverkningar. Därest potatissprit skulle tillhandahållas för ifrågavarande ändamål, skulle spritpriset komma att avsevärt fördyras. Sulfitsprritfabrikerna erhålla för närvarande för sprit för tekniska och industriella ändamål ett pris av i genomsnitt 17 öre per liter, räknat för 50 procents alkoholhalt. Priset å potatisbrännvin har vid leverans från brännerierna till aktiebolaget Vin- & spritcentralen under senare år fastställts till följande belopp, grundade å nedan angivna potatispris per hektoliter:

Tillverkningsår	Brännvinspris	Potatispris
1928/1929	39 öre	352 öre
1929/1930	37 »	375 »
1930/1931	32 »	275 »
1931/1932	33 »	300 »
1932/1933	29 »	240 »
1932/1933 (tilläggskvantitet)	26.3 »	183 »

Även med utgångspunkt från ett till 25 öre reducerat pris å potatisbrännvin skulle priset å skattefri sprit av nämnda slags brännvin vid leverans till partihandlaren ställa sig icke mindre än cirka 50 procent dyrare än sulfitsprriten. Härvid har hänsyn dock icke tagits till den ökning i fraktkostnader, varmed är att räkna vid transport av brännvinet från de i landets sydligaste del belägna potatisbrännerierna, ej heller till kostnader för

uppsamling och eventuell omdestillation. Under det att sulfitspriten levereras direkt från de på skilda platser i landet liggande sulfitsprittfabrikerna till de olika mottagarna, läser nämligen bliva nödvändigt, att potatisbrännvinet, därest några större kvantiteter därav skola ifrågakomma för leverans såsom skattefri sprit, av bränneriet levereras till ett uppsamlingsställe och där i mån av behov omdestilleras för uppbringande av alkoholhalten till den erforderliga styrkan. Denna bör utgöra cirka 95 procent för att spriten lämpligen skall kunna komma till användning för tekniska och industriella ändamål. På grund av mindre tillfredsställande apparatur kommer allenast ett fåtal potatisbrännerier upp till nämnda styrka på det tillverkade brännvinet. Vid landets 103 potatisbrännerier hade det tillverkade brännvinet under senast tilländalupna tillverkningsår följande alkoholstyrka:

Vid 10 brännerier	70—75	procent
» 55	»	75—80	»
» 20	»	80—85	»
» 9	»	85—90	»
» 9	»	90—95	»

I enlighet härmed skulle högst 9 potatisbrännerier för närvarande vara tekniskt i stånd att tillverka sprit, som utan omdestillation skulle kunna godkännas för leverans till partihandlaren med skattefri sprit. I verkligheten skulle det sålunda bliva de sistnämnda brännerierna ävensom jäst- och melassbrännerierna, på vilka det skulle ankomma att få leverera sprit till sagda partihandlare, i den mån sulfitbrännerierna skulle avkopplas från ifrågavarande leveranser.

Sin ståndpunkt till det föreliggande förslaget har kontrollstyrelsen sammanfattat på följande sätt:

Den avsevärda fördyring av den skattefria spriten, som enligt vad ovan påvisats skulle inträda, därest sulfitspriten helt eller till större delen såsom skattefri sprit ersattes av potatissprit eller annat slag av sprit, komme att kännbart drabba olika industrier, vilka i större utsträckning begagna sprit i sin rörelse. Hit höra följande användningsområden: tillverkning eller beredning av vissa apoteksvaror samt tekniska preparat av skilda slag, såsom färger, lacker och fernissor, polér- och putsmedel, etyleter och kollodium, krut, läder och tvål, varjämte särskilt en del större industrier använda sprit såsom lösningsmedel och för rengöringsändamål. För ett flertal större förbrukare hava hittills betydande rabatter lämnats å spritpriset — ända upp till 30 procent, avseende en sammanlagd kvantitet av cirka 2 miljoner liter å 50 procent. Någon motsvarande rabatt skulle det på grund av höga tillverkningskostnader å spriten i fortsättningen icke bliva möjligt att lämna, därest annan sprit än sulfitsprit skulle tillhandahållas som skattefri sprit. En tillbakagång i såväl allmänhetens som industriens användning av skattefri sprit komme helt säkert att inträda som följd av prisdöringen, och olika andra ämnen, i regel av utländskt ursprung, skulle för användning i såväl hemmen som inom industri och hantverk träda i stället för sprit för tekniskt bruk.

Hur berättigat det än må vara, att åtgärder från statsmakternas sida under nuvarande svåra ekonomiska förhållanden vidtagas för tryggnad av avsättningen av fabrikspotatis i landet, anser kontrollstyrelsen för sin del det principiellt oriktigt, att detta skall komma till genomförande på

sådant sätt, att kostnaderna härför väsentligen drabba den tekniska produktionen inom landet genom höjda priser å den sprit, som inom den samma förbrukas. Det synes vara stridande mot en sund ordning att i tider, då industri och hantverk arbeta under svåra ekonomiska förhållanden, genom lagstiftningsåtgärder tvinga dess utövare att arbeta med dyrare råvaror än dem, som finnas tillgängliga. I detta avseende står, såsom ovan påvisats, den i promemorian föreslagna åtgärden i direkt motsats till statsmakternas tidigare intagna ståndpunkt, nämligen att den prisbilliga sulfitspriten skall förbehållas användningen såsom teknisk sprit. Ett frångående av denna princip, efter vilken spritindustrien inrättat sig, måste vara ägnat att medföra vittgående rubbningar i sagda industris nuvarande avsättningsförhållanden och i förevarande fall bland annat aktualisera den komplicerade frågan om tvångsinblandning av sprit i bensin. Då samtliga frågor angående tillverkning och avsättning av inom landet tillverkat brännvin för närvarande äro under utredning av därtill utsedda sakkunniga, synes det enligt kontrollstyrelsens mening innebära ett anmärkningsvärt föregripande på en viktig punkt av sagda utredning att, låt vara provisoriskt, vidtaga ändring i gällande grunder i fråga om användningsområdena för olika slag av inom landet tillverkat brännvin.

På grund av vad sålunda anförts har kontrollstyrelsen icke ansett sig kunna biträda det i den remitterade promemorian framförda förslaget. Styrelsen har vidare anført, att den korta tid, som stått styrelsen till förfogande för avgivande av yttrande i denna för bränneriindustrien och för stora delar av vår tekniska industri liksom även för allmänheten så betydelsefulla fråga icke möjliggjort att så ingående, som det varit önskvärt, utreda hithörande spörsmål. Styrelsen hade sålunda icke medhunnit att närmare skärskåda de tekniska spörsmål och kontrollfrågor, som vore förknippade med inblandningen tvångsvis av sprit i bensin. Såvitt styrelsen kunnat finna, syntes större svårigheter icke möta i nämnda avseende att, i förekommande fall, realisera det i promemorian framförda förslaget härom. Styrelsen vore beredd att härutinnan framdeles avgiva förslag. Styrelsen ville här endast erinra, att det lagstadgade inblandningstvånget givetvis skulle åvila icke allenast bensinimportörerna utan även utövare av inhemsk tillverkning av bensin.

I det av kontrollstyrelsen överlämnade yttrandet från *Sveriges bränneriödkareförening* har anförts följande:

Av motiveringen till det vid promemorian fogade förslaget till förordning finna vi, att tillämpning av förordningen skulle komma att äga rum i det fall eventuellt överskott av potatis jämväl i höst är förefintligt.

En så beskaffad anordning måste vi hälsa med uppriktig glädje, då därigenom ernås utökad garanti för användning av potatisöverskottet.

Givetvis är det omöjligt att nu förutsäga utfallet av årets potatis-skörd, men vi kunna ej underlåta att i detta sammanhang påpeka att den planerade regleringen av potatisstärkelsen (potatismjöl) kommer, om den förverkligas, att med en till visshet gränsande sannolikhet medföra, att man även i år har att motse ett betydligt potatisöverskott.

Föreningen kan därför icke annat än på det livligaste tillstyrka, att det remitterade förslaget till förordning måtte bifallas.

Beträffande övriga av kontrollstyrelsen överlämnade yttranden torde jag, då däri angivna synpunkter i väsentlig mån kommit till uttryck i styrelsens eget utlåtande, kunna inskränka mig till att hänvisa till handlingarna.

Lantbruksstyrelsen har förordat ett genomförande av det i promemorian framlagda förslaget.

Kommerskollegii utlåtande är av följande innehåll:

Enligt vad som framgår av den remitterade promemorian beräknas det för Vin- och spritcentralens räkning vid utgången av tillverkningsåret 1932/1933 i lager befintliga överskottet av råbrännvin, som levererats från lantbruksbrännerierna, till cirka 4 miljoner liter av normalstyrka (50 procent). Då därjämte inköpen för nästkommande tillverkningsår av konsumtionssprit på grund av nedgång i spritdryckskonsumtionen anses böra minskas i förhållande till årets förbrukning från cirka 20 till 15 miljoner liter, skulle följden härav bli en totalminskning i inköpen av råbrännvin, vid jämförelse med den under tillverkningsåret 1932/1933 inköpta kvantiteten, av cirka 9 miljoner liter, varav drygt 8 miljoner liter komme att belöpa sig på potatisbrännerierna. Av de lämnade uppgifterna synes visserligen framgå, att såsom resultat av en med jästbrännerierna träffad överenskommelse tillverkningen av jästbrännvin kommer att minskas med omkring 2 miljoner liter, varjämte ett förslaget förbud mot tillverkning av brännvin av sockerbeter komme att innebära en möjlighet till ökad avsättning för potatisbrännvin av ytterligare 0.6 miljon liter. Även efter avdrag av dessa kvantiteter från det beräknade överskottet av potatisbrännvin vid en tillverkning härav, motsvarande den under innevarande tillverkningsår, skulle alltså återstå en kvantitet av mellan 5 och 6 miljoner liter potatisråbrännvin av normalstyrka, varför avsättning under nu gällande förhållanden saknas. Förslaget går nu ut på att denna kvantitet, eller i varje fall en mera avsevärd del därav, skulle finna avsättning som teknisk sprit och att för sådant ändamål den åt den auktoriserade partihandlaren med skattefri sprit medgivna rätten till inköp av sulfitsprit för tekniska ändamål skulle i motsvarande grad begränsas.

Den kvantitet potatissprit, varom det kan komma att röra sig, lär uppenbarligen bli i hög grad beroende av årets skörderesultat och torde sålunda knappast för närvarande kunna med någon större grad av sannolikhet angivas. Under antagande av att densamma skulle komma att uppgå till 6 miljoner liter råbrännvin av normalstyrka skulle detta motsvara cirka 3 miljoner liter teknisk 95-procentig sprit, vilken kvantitet alltså skulle tillhandahållas av partibolaget i form av rektificerad potatissprit i stället för motsvarande mängd sulfitsprit.

Såsom jämförelse med hänsyn till storleksordningen av denna kvantitet anföres i följande tabell uppgift rörande tillverkningen av sulfitsprit under de senaste tre tillverkningsåren ävensom rörande avsättning-
en för olika ändamål:

Å r	Tillverkad sprit	Exporterad sprit	Inom landet försåld sprit		
			Till reningsverken	Till hushålls- och tekn. ändamål	Till motorändamål
1930	kg. 13,543,063.8	408,776.1	973,711.1	3,761,475.4	6,125,692.5
	lit. 16,719,831.9	504,661.9	1,202,112.5	4,643,796.8	7,657,115.6
1931	kg. 12,281,427.0	79,739.5	1,533,716.2	3,747,760.6	6,982,721.0
	lit. 15,162,255.6	98,443.8	1,893,476.8	4,626,864.9	8,728,401.8
1932	kg. 9,704,590.0	36,112.9	1,692,611.8	3,282,798.2	3,071,314.4
	lit. 11,980,975.8	44,583.8	2,089,644.2	4,052,837.8	3,839,143.0

Siffrorna äro hämtade ur styrelseberättelsen för aktiebolaget Svensk sprit år 1932, varvid omräkning av de angivna viktmängderna i liter tillfogats. (Specifika vikten har antagits till 0.810 utom för motorsprit, där den beräknats uppgå till 0.800.) Nedgången under 1932 är beroende av den under året pågående, omfattande arbetsinställelsen inom cellulosaindustrien. Den totala kvantiteten sprit för kemisk-teknisk fabrikation och allmänförsäljning från aktiebolaget Skattefri sprit, vilket bolag är den enda auktoriserade partiförsäljaren av sådan sprit inom riket, uppgick enligt kontrollstyrelsens statistik över rusdrycksförsäljningen m. m. under samma år till nedanstående:

	Liter 50 %	Motsvarande cirka liter 95 %
1930	11,116,042	5.5 miljoner
1931	12,159,842	6.1 »
1932	12,938,602	6.5 »

Skillnaden i kvantitet mellan den totala kvantiteten 95-procentig sprit, använd för tekniska och hushållsändamål och den enligt ovanstående härtill förbrukade sulfitspriten torde i huvudsak hava motsvarats av den sekundarsprit, som levererats från reningsverken.

Då prisläget för de olika slagen av sprit är i hög grad skiftande, medför ett utbyte av ett billigare slags sprit mot ett dyrare en synnerligen kännbar prisförhöjning för konsumenterna. Skillnaden i det genomsnittliga fabrikspriset för 95-procentig sulfitsprit, använd till hushålls- och tekniska ändamål, å ena, och dylik sprit, som förbrukas till motorbränsle, å andra sidan, torde alltså uppgå till omkring 20 öre, medan sprit av potatisråbrännvin torde ställa sig i ett prisläge vid rådande råvaru- och tillverkningskostnader, som i sin ordning med cirka 18 å 20 öre överstiger förstnämnda pris. En överflyttning av 3 miljoner liter 95-procentig hushålls- och teknisk sprit från sulfitbrännerierna till potatisbrännerierna torde alltså komma att drabba konsumenterna med en merkostnad av minst 0.6 miljon kronor.

För att under dessa förhållanden möjliggöra ett uppehållande av sulfitsprittfabrikationen i oförminskad omfattning torde därjämte en motsvarande förhöjning av priset för motorsprit böra beräknas, vilken prisskillnad enligt det framlagda förslaget finge bestridas av bensinimportörerna och indirekt av motorsamfärdseln. Med hänsyn till den betydande importkvantitet bensin, varpå denna prisskillnad skulle uttagas, torde densamma emellertid knappast spela någon mera avsevärd roll. Den inköpta mängden

motorsprit måste härvid givetvis förutsättas bliva tillhandahållen allmänheten i för motordrift lämplig bensinblandning, framför allt såsom s. k. lättbentyl (med 25 procent alkoholhalt). Den alldeles övervägande mängden bensin komme därför allt fortfarande att försäljas såsom oblandad. Kollegium har ansett sig böra särskilt framhålla detta med anledning av de betänkligheter, som framförts i en vid utlåtandet fogad, till kollegium inkommen skrivelse från Stidsvigs & Hälsingborgs limfabrikers aktiebolag ävensom vid vissa muntliga förfrågningar.

Den största olägenhet, som skulle bliva en följd av den ovannämnda planens genomförande, skulle uppenbarligen ligga i den desorganisation, som densamma i viss mån skulle medföra i handeln med skattefri sprit för tekniska och hushållsändamål, och den minskade förbrukning för sådana syften, som kan befaras bliva en följd av prisförhöjningen och ovissheten om prisläget. Erinras må härvid att den ifrågavarande marknaden för hushållssprit m. m. målmedvetet upparbetats under en lång följd av år — ett arbetsresultat, som genom de föreslagna åtgärderna skulle i viss utsträckning äventyras. Svårigheterna härvidlag ökas naturligtvis i hög grad genom den ovisshet rörande omfånget av potatissprittillverkningen för tekniska ändamål, som kan förväntas ifrågakomma.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har kollegium förklarat sig finna önskvärt, att den ifrågasatta omläggningen, därest densamma med hänsyn till jordbrukets läge anses oundgängligen nödvändig, i möjligaste mån begränsas. Rörande de alternativa åtgärder i sådant syfte, som skulle kunna tänkas ifrågakomma, har kollegium med hänsyn bland annat till den knappa tid, som stått till förfogande för remissens besvarande, ansett sig icke kunna göra något uttalande.

På grund av förhållanden, som antytts i den i ärendet upprättade promemorian, torde man kunna utgå från att möjligheterna till avsättning av potatis för brännvinstillverkning under nästkommande tillverkningsår komma att bliva avsevärt mindre än under närmast föregående period. Om potatisskörden blir god, kan man därför befaras ett betydande överskott av potatis, för vars avsättning synnerliga svårigheter komma att möta. Det bekymmersamma läge, som härigenom skulle uppkomma för stora grupper av den jordbrukande befolkningen inom vissa delar av landet, påkallar enligt min mening särskilda åtgärder.

Vissa dylika åtgärder hava redan vidtagits. Sålunda har, såsom i promemorian omnämnts, förbindelse utverkats från jästfabrikanternas sida att i viss omfattning minska tillverkningen av jästbrännvin under nästkommande tillverkningsår. Vidare må omnämnas, att efter förhandlingar, som förts under min medverkan, preliminärt avtal träffats om nedläggande av nu befintliga betbrännerier. De möjligheter till ökad avsättning av potatis, som härigenom yppas, torde emellertid vid normal potatisskörd knappast bliva tillräckliga. Jag finner fördenskull angeläget, att möjlighet beredes Kungl. Maj:t att, för den händelse behov därav inträder, vidtaga ytterligare åtgärder för tryggande av potatisskördens använd-

*Departements-
chefen.*

ning i vidgad omfattning för bränneriändamål. En begränsning av sulfitspritens användning för tekniska ändamål och dess ersättande med potatissprit på sätt i den remitterade promemorian föreslagits torde i detta syfte närmast ifrågakomma. På skäl, som framgå av promemorian samt vissa av de avgivna yttrandena, torde emellertid ett ingripande av denna art icke lämpligen böra göras alltför vittgående. Behovet av stödåtgärder av ifrågavarande slag blir för övrigt beroende på utfallet av innevarande års potatisskörd, och det kan därför icke för närvarande bedömas, i vilken mån en reglering av sulfitspritens användning till här avsedda ändamål blir behövlig. Ej heller är det möjligt att nu ange den närmare utformningen av de åtgärder, som kunna bli erforderliga.

I betraktande av dessa omständigheter finner jag lämpligt och nödvändigt, att det, såsom en av de rådande förhållandena betingad beredskapsåtgärd, lägges i Kungl. Maj:ts hand att begränsa användningen av sulfitsprit för de ändamål, som avses i förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit. Självfallet bör ett sådant ingripande äga rum endast om och i den utsträckning det med hänsyn till potatisodlarnas berättigade intressen finnes oundgängligen nödvändigt. I anslutning till vad nyss anförts bör vidare tillses, att utbyte av sulfitsprit mot potatissprit för tekniska ändamål över huvud taget icke äger rum i sådan omfattning, att det genomsnittliga priset å den sprit, som tillhandahålles för dylika ändamål, undergår någon mera avsevärd förhöjning.

I den mån en begränsning av sulfitspritens användning för angivna ändamål kommer till stånd, torde det kunna bli erforderligt att säkerställa en motsvarande ökning av avsättningen av dylik sprit till motorbränsle. I sådant syfte läser, i anslutning till vad i promemorian föreslagits, bemyndigande böra utverkas för Kungl. Maj:t att, i den mån så prövas nödigt, förordna, att den som till riket inför bensin eller inom riket tillverkar sådan vara skall vara skyldig att av tillverkare av motorsprit eller av denne antagen återförsäljare inköpa motorsprit i sådan omfattning, att den inköpta motorspriten minst utgör viss procent av den importerade eller tillverkade kvantiteten bensin, samt att använda den sålunda inköpta motorspriten för inblandning i bensin enligt vissa grunder. Erforderliga närmare föreskrifter om inköps- och inblandningsskyldigheten torde därvid få meddelas av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bestämmande av därtill förordnad myndighet.

Föredraganden uppläser härefter upprättat förslag till *förordning om tillfällig begränsning av den i 5 § förordningen den 1 juli 1918 (nr 508) angående handel med skattefri sprit partihandlare medgivna rätt att inköpa brännvin, som framställles ur avfallslut vid sulfitcellulosatillverkning*, och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels antaga nämnda förslag;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att för tiden till och med den 30 juni 1934, i den mån så prövas nödigt, utfärda föreskrifter om tvångsinblandning av sulfitsprit i importerad eller inom riket tillverkad bensin.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

R. Borgström.